

- Tatenko V. Subyektно-vchinkova paradygma v suchasniy psykholohiyi [Subject-acting paradigm in modern psychology] / V. Tatenko // Social'na psykholohiya. – 2006. – № 1. – P. 3–13.
10. Филиппова Г. Психология материнства / Г. Филиппова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. – 229 с.
Filippova G. Psichologiya materinstva [Psychology motherhood] / G. Filippova. – Moscow : Publ. In-te of psykhoterapy, 2002. – 229 p.
11. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні : монографія / Е. Лібанова та ін. – К. : АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с.
Shlyub, simya ta ditorodni oriyentaciyi v Ukrayini : monografiya [Marriage, family and fertility orientation in Ukraine : monograph] / E. Libanova ads. – Kyiv : ADEF-Ukraine, 2008. – 256 p.
12. Щербань Е. Образ материнства у психологічній картині світу особистості студента [Електронний ресурс] / Е. Щербань // Вісник психології і соціальної педагогіки. – 2009. – Вип. 1. – Режим доступу : <http://www.psych.kiev.ua>
Scherban' E. Obraz materynstva u psichologichniy kartyni svitu osobystosti studenta [The image of motherhood in the psychological world of the individual student's picture] [Electronic resource] / E. Scherban' // Visnyk psykholohiyi i social'noyi pedagogiky. – 2009. – Vyp. 1. – Access mode : <http://www.psych.kiev.ua>
13. Rean A. Prakticheskaya psichodiagnostika lichosti [Practical psychoactivator of personality] / A. Rean. – SPb : Publ. house SPb un-ty, 2001. – P. 91–95.

УДК 159.953.3

К. О. Кальницька

Received April 22, 2014;

Revised May 12, 2014;

Accepted May 19, 2014.

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТРАНСАКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ

Статтю присвячено вивченню історії виникнення та розвитку сучасної теорії трансактивної пам'яті Д. Вегнера як спроби аналізу групової психіки. Сутність феномена трансактивної пам'яті визначено як сукупне знання, локалізоване в пам'яті окремих членів групи, і способи його передачі іншим. Проаналізовано розвиток трансактивних процесів: кодування, збереження та відтворення інформації; розглянуто індикатори трансактивної пам'яті: спеціалізацію, координацію, достовірність, що виникають унаслідок її розвитку, та відзначено специфіку групових завдань, для яких механізми трансактивної пам'яті підви-

щують продуктивність діяльності групи. Векторами подальших досліджень і сфер застосування цього групового феномена, що розкриває взаємодію між пам'яттю окремих індивідів із процесами, які поновлюють інформацію в цій пам'яті, є вивчення динаміки еволюції поняття, розвитку систем трансактивної пам'яті у віртуальних командах, у бізнес-середовищі, на організаційному рівні, посиленому інформаційними технологіями.

Ключові слова: трансактивна пам'ять, група, трансактивні процеси, індикатори трансактивної пам'яті, продуктивність групи.

Kalnytska K. O. On the Emergence and Development of the Transactive Memory Theory. The article is devoted to the history of emergence and further development of the modern theory of transactive memory as an attempt of group mind analysis. The author defines the essence of the phenomenon of transactive memory as a collective knowledge accumulated in the memories of single group members; furthermore, she describes how this knowledge is transmitted to the others. The development of transactive processes (encoding, storage and retrieval) as well as indicators of transactive memory (specialization, coordination, and credibility, which evolve as a result of transactive memory development) are discussed. It is shown that mechanisms of transactive memory improve the group performance when used with certain tasks. Further study and application of transactive memory theory can be extended to the following domains: study of the evolution of the notion, transactive memory development in the virtual teams, in business environment, on the organizational level, facilitated by informational technologies.

Keywords: transactive memory, group, transactive processes, indicators of transactive memory, group performance.

Кальницкая Е. А. К вопросу о возникновении и развитии теории трансактивной памяти. Статья посвящена изучению истории возникновения и развития современной теории трансактивной памяти Д. Вегнера как попытки анализа групповой психики. Сущность феномена трансактивной памяти определена как совокупность знаний, локализованных в памяти отдельных членов группы, и способы его передачи другим. Проанализировано развитие трансактивных процессов: кодирование, сохранение и воспроизведение информации; рассмотрены индикаторы трансактивной памяти: специализация, координация, достоверность, возникающие в результате ее развития, и определена специфика групповых заданий, для которых механизмы трансактивной памяти повышают продуктивность деятельности группы. Векторами дальнейших исследований и сфер применения данного группового феномена, раскрывающего взаимодействие между памятью отдельных индивидов и процессов, обновляющих информацию в этой памяти, является изучение динамики эволюции понятия, развитие систем трансактивной памяти в виртуальных командах, в бизнес-среде, на организационном уровне, усиленном информационными технологиями.

Ключевые слова: трансактивная память, группа, трансактивные процессы, индикаторы трансактивной памяти, продуктивность группы.

Постановка наукової проблеми та її значення. Пам'ять як процес організації та збереження минулого досвіду, що дозволяє його повторне використання в діяльності або повернення у сферу свідомості, має визначальну роль у розвитку й еволюції людства. Вивчення різних видів, механізмів і властивостей пам'яті особистості привертало увагу психологів та завжди було однією з провідних проблем загальної, диференціальної психології, персонології тощо. В історії психології існує декілька підходів до вивчення процесів пам'яті, що базуються на різнорівневих теоріях, які вивчають найскладнішу систему психічної діяльності: смислова теорія пам'яті А. Біне і К. Бюлера, асоціативна теорія, заснована на вченні І. М. Сеченова, І. П. Павлова та експериментах Г. Еббінгауза, дослідження формування вищих форм пам'яті П. Жане і Л. С. Виготського, вивчення основних законів закріплення і відтворення слідів пам'яті Г. Е. Мюлера, дослідження пам'яті як осмисленої людської діяльності з позицій психологічної теорії діяльності А. О. Смирнова та П. І. Зінченка та ін.

У науковому дискурсі зазвичай широко описують визначні ефекти й особливості індивідуальної пам'яті людини, натомість феномени мнемічної діяльності групи довгий час залишалися поза увагою. Так, український психолог Г. К. Серeda відзначив суттєві відмінності мнемічної обробки індивідуального досвіду порівняно з мисленневою. На його думку, пам'ять – неперервний процес «самоорганізації» індивідуального досвіду людини; неусвідомлений процес, що безпосередньо не піддається самоспостереженню, а відкривається лише через свої «продукти»; пам'ять відповідає не цільовим настановам, а смисловим відношенням досвіду, смисловим утворенням особистості, її життєвим цінностям [19]. Відтворення та використання життєвого досвіду як інтегративного цілого забезпечується пам'яттю і є необхідною умовою життєдіяльності людини, вважають В. І. Слободчиков і Є. І. Ісаєв [1]. Рефлексія власних стратегій мнемічної діяльності, їх розвиток, умови використання особистістю були предметом вивчення В. Шнайдера (1987) і отримали назву метапам'яті – знання/пам'яті про власну пам'ять [18]. Разом із тим, наукові розвідки кінця ХХ – початку ХХІ століття виявили новий вид пам'яті – трансактивний, що становило собою феномен групової психіки та суттєво впливає на продуктивність спільної діяльності. Тому доцільно було б дослідити динаміку наукового вивчення пам'яті як феномена групової психіки та з'ясувати межі її поширення й ефективного використання в умовах сучасного динамічного інформаційно-перенасиченого світу.

Мета статті – вивчення історії виникнення та розвитку теорії трансактивної пам'яті як спроби сучасного наукового аналізу групової психіки. Для досягнення поставленої мети виокремлено такі **завдання**: 1) з'ясувати сутність і структуру трансактивних процесів; 2) визначити індикатори прояву трансактивної пам'яті; 3) проаналізувати її зв'язок із продуктивністю групи та визначити інші сфери застосування.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Уже більше як два десятиліття минуло з моменту, коли у 1985 році американський соціальний психолог, професор Гарвардського університету Деніел Вегнер опублікував революційну за змістом статтю про системи трансактивної пам'яті «Когнітивна взаємозалежність близьких стосунків». Ідея вченого полягала в тому, що, крім власної пам'яті особистості, існують своєрідні «зовнішні сховища інформації» в інших людях, так звана трансактивна пам'ять як об'єднана пам'ять двох або більше людей, яка ефективніша, ніж індивідуальна пам'ять кожного з них [24].

Концепція трансактивної пам'яті була запропонована Вегнером у відповідь на більш ранні теорії «групової психіки» (В. Вундт, Е. Дюркгайм, Г. Лебон, У. МакДаугалл, Е. Росс), які стали жертвою біхевіористської революції в психології. Незважаючи на бурхливий розвиток досліджень процесів мислення, пам'яті, штучного інтелекту й обробки інформації, психіка групи доволі довго залишалася поза увагою фахівців. Саме тому Д. Вегнер запропонував нове бачення феномена групової психіки, основане, з одного боку, на аналогії між ментальними операціями індивіда і групи, а з іншого – на останніх наукових досягненнях у сфері вивчення мисленнєвих процесів індивіда. Його концепція розширила межі вивчення пам'яті. Вчений запропонував гіпотезу: коли два індивіда багато часу проводять разом (живуть, працюють, спілкуються), вони утворюють спільне місце зберігання знань. Так, один у парі може зберегти інформацію в пам'яті свого партнера і пізніше пригадати цю інформацію, запитавши про неї.

Концепція Вегнера унікальна та відмінна від інших описів «соціально розподіленого мислення», оскільки описує ситуацію, в якій члени групи володіють різним знанням (частковим) на відміну від спільного (колективного) і при цьому користуються взаємодією, щоб у разі потреби пригадати збережену в пам'яті інформацію [10].

Вегнер виокремив три процеси, що виникають у групах і уможливають формування трансактивної пам'яті: кодування, зберігання

та відтворення. Ці процеси вдосконалюються в міру того, як учасники обмінюються інформацією один з одним.

На етапі кодування члени групи отримують інформацію про сфери знань своїх учасників і категоризують її шляхом приписування конкретної поінформованості відповідним представникам групи. Часом це ознайомлення виникає через повідомлення «хто що робить». Процес кодування дуже важливий у розвитку трансактивної пам'яті. Він відбувається шляхом взаємодії між членами групи: через передачу знань та пошук інформації в різних представників групи. Кожен учасник вчиться на досвіді іншого, що стає першим важливим етапом на шляху до спеціалізації [16; 22].

На етапі зберігання відповідна інформація знаходиться у членів групи з релевантним досвідом (назвемо їх умовно експертами). Щойно групові експерти визначені, нова інформація напряму передається їм, що вдосконалює процес розподілу та зберігання знань і зменшує навантаження на пам'ять індивідуального члена групи.

На етапі відтворення член групи використовує розвинуту трансактивну пам'ять для того, щоб ідентифікувати учасника, який спеціалізується на конкретній сфері знань та звернутися до нього в разі їх потреби. Якщо отримана інформація точна і корисна, зв'язки з членом групи, що має відповідну спеціалізовану інформацію, стають сильнішими. Якщо інформація виявляється некорисною, знову відбувається стадія кодування, на якій інформація щодо некорисності знань певного експерта, перекодовується та зберігається в системі трансактивної пам'яті [22].

Отже, трансактивна пам'ять – це сукупне знання, локалізоване в пам'яті окремих членів групи, і способи його передачі іншим. Групи запам'ятовують (кодують), зберігають та відтворюють інформацію способами, що нагадують процеси індивідуальної пам'яті. Утім, на відміну від останніх, централізованих і зазвичай не підкріплених вербальним спілкуванням, мнемічні процеси на рівні групи розподілені між її членами та фасилітовані різноманітними трансакціями – звідси й назва «*трансактивна пам'ять*».

Особливу роль у трансактивній пам'яті відіграє міжособова взаємодія між членами групи під час спільної діяльності. Саме ця взаємодія між пам'яттю окремих індивідів із процесами, які поновлюють у ній інформацію, й утворює систему трансактивної пам'яті. Це підтверджують результати низки експериментів А. Холінгсхед, яка вста-

новила, що романтичні партнери (які, за припущенням, мають трансактивну пам'ять, оскільки перебувають у постійній взаємодії) краще пригадують знання, аніж діади [7], а також що сімейні пари будуть запам'ятовувати більше слів зі списку, ніж двоє незнайомих, яким обіцяно нагороду за кількість слів, що вони зможуть пригадати [5].

Пояснення цих результатів полягає в тому, що пари мають добре уявлення про знання, якими володіє партнер, краще знають, як нагадати одне одному про них, і тому будуть уникати пригадування слів зі сфери компетенції свого партнера. Незнайомиці не мають доступу до цієї спільної інформації, що призводить до гіршого виконання такого роду завдань. Отже, особливість такої взаємодії полягає у її специфічній зорієнтованості: предметом комунікації в такому випадку є спеціальні (експертні) знання та досвід інших індивідів у групі.

Експериментальна робота Д. Ліанг, Р. Морланда та Л. Аргот у 1995 році, присвячена розвитку трансактивної пам'яті, теж показала, що система трансактивної пам'яті розвивається передусім шляхом інтеракцій між членами групи. Було встановлено, що тренування у виконанні завдання, яке групі доведеться розв'язувати разом, сприяє розвитку трансактивної пам'яті. У цьому дослідженні в умовах спільного тренування учасників група розвивала набагато сильнішу систему трансактивної пам'яті – пригадувала більше інформації про процес та робила менше помилок, порівняно з командами, де учасники проходили подібне тренування, але кожен окремо. Дослідники зробили висновок, що взаємодія, яка мала місце під час спільного тренування, дозволила членам команди виробити розуміння навичок їхніх колег, спростила пошук потрібної інформації стосовно виконання завдання в інших учасників та допомогла оцінити точність і надійність цієї інформації. Як наслідок – групи, які тренувалися разом, краще виконували завдання [11]. У пізнішому дослідженні, ті ж учені встановили, що знайомство з членами групи або ж симпатія до них не в змозі пояснити різницю між групами, що тренувалися разом чи окремо. Навіть за умови, коли групи виконували вправу для командоутворення замість спільного тренування з виконання завдання, все одно, їхні результати були гірші, ніж у групи, яка тренувалася разом [15].

На першій стадії циклу групового життя, відомості про сильні сторони і знання кожного з учасників дозволяють групі розподіляти роботу в найбільш ефективний спосіб і призначати різні завдання тим

членам групи, які найбільш кваліфіковані для їх виконання. Наявність багатьох інтеракцій на ранніх стадіях формування групи надає можливість учасникам з'ясувати досвід кожного з членів групи, рівень або нестачу його знань у певних сферах (А. Холінгсхед) [6], розвинути спільне розуміння вимог завдання та способу, в який знання окремих індивідів поєднується в одне ціле (Дж. Кеннон-Боуерс, Е. Салас, С. Конверс) [3].

Отже, видається, що комунікація – вирішальний компонент у розвитку трансактивної пам'яті. Утім, не будь-який вид комунікації та взаємодії між членами групи веде до конструювання трансактивної пам'яті. Комунікація загалом слугує способом передачі інформації від одного індивіда до іншого, але для виникнення трансактивної пам'яті ця комунікація повинна мати справу з інформацією стосовно спеціальних знань та відповідного досвіду індивідів у структурі соціальної групи.

Р. Морланд та Л. Мясковські у 2000 році експериментально довели, що трансактивна пам'ять може розвинутися навіть без прямої взаємодії між учасниками контактної групи. Як заміник такої комунікації вчені запропонували групі feedback у вигляді ранжування навичок її членів у відповідних сферах завдання до того, як вона почала його виконувати. Незважаючи на те, що зворотній зв'язок та інформація стосовно знань учасників групи була надана дослідниками, а члени команди попередньо не спілкувалися один з одним, ця інформація позитивно вплинула на виконання завдання та оцінку трансактивної пам'яті групи. Цей експеримент продемонстрував, що надання специфічної інформації стосовно знань учасників групи та їхньої сфери спеціалізації є необхідним для розвитку трансактивної пам'яті, чи то шляхом прямої взаємодії, чи то іншими шляхами передачі інформації [13].

У сучасному науковому дискурсі немає єдиного несуперечливого погляду щодо критеріїв, за якими можна виміряти наявність у групи трансактивної пам'яті. Багато дослідників (Д. Ілген, Дж. Холленбек, М. Джонсон, Д. Юндт) вважають основними індикаторами трансактивної пам'яті спеціалізацію, координацію та достовірність [8]. Натомість К. Льюїс і Б. Херндон застерігають, що це загальнопоширене помилкове уявлення про те, як системи трансактивної пам'яті функціонують у групах [10]. Ці індикатори виникають вже після того, як група виробила трансактивну пам'ять й мають місце саме завдяки

існуванню цього виду пам'яті всередині спільності членів. Оскільки ці три показники виникають переважно в групах, де вже розвинута трансактивна пам'ять, і часто підмінюють собою предмет вимірювання. Найбільш поширене вимірювання трансактивної пам'яті було розроблене Кайлом Льюїсом. Він розглядає ці три компоненти як індикатори того, що група створила трансактивну пам'ять [9]. Інші шкали, зокрема розроблені Джоном Остіном, дозволяють оцінити сприйняття спеціалізації всередині групи як більш пряме вимірювання трансактивної пам'яті [2]. Розглянемо детальніше кожен із цих компонентів.

Спеціалізація. Сильна система трансактивної пам'яті, на думку К. Льюїса, утворюється, коли група отримує інформацію про репертуар знань інших учасників та використовує її для отримання різного додаткового знання [9]. Щойно члени групи мають чітке уявлення про те, хто що знає всередині групи, вони можуть почати диференціацію власних знань. Саме в цій диференціації активізується додаткова перевага трансактивної пам'яті: чим менше перетинаються сфери спеціалізації знань учасників, тим легшим стає розподілення функцій і група стає більш ефективною. Коли кожен із членів групи може поглибити свої знання в тих сферах, де їх бракує (на противагу отримання конгруентного знання), тим самим збільшується сумарне колективне знання [9]. А. Холінгсхед у 1998 р. продемонструвала, що спеціалізація надає можливість більш ефективно й організовано витратити зусилля щодо отримання інформації, попередження її надмірності та забезпечує доступ до ширшого кола спеціалізації [6].

Координація. У дослідженнях Дж. Остіна координація означає ступінь необхідності (потреби) в чіткому плануванні та координуванні зусиль під час роботи в команді [2]. З одного боку, коли група має сильну систему трансактивної пам'яті, потреба в точній координації зусиль може знижуватися, оскільки члени групи добре знають про сильні і слабкі сторони один одного й можуть передбачати поведінку або відповіді партнера та швидко підлаштувати власну поведінку до взаємодії з ним у спільній діяльності [23]. З другого – у групах із розвинутою трансактивною пам'яттю члени групи в змозі легко скоординувати свої дії, звертаючись прямо до того, хто має спеціальні знання, якщо в них є потреба.

Достовірність. Цей індикатор відображає, наскільки члени групи вірять, що відповідне знання, яким володіє той чи той член групи,

стосовно цього завдання є правильним і точним (К. Льюїс) [9]. Групи, які вже виробили систему трансактивної пам'яті, неодноразово пройшли крізь процеси кодування, зберігання та отримання інформації. Якщо нова інформація потрапляє в поле уваги групи, вона може бути оцінена і потім ре-кодована (знову закодована) у трансактивну систему пам'яті. Якщо певна сфера спеціалізації члена групи була використана кілька разів без проблем, тоді інші учасники починають розглядати його знання як більш достовірне (Д. Вегнер) [22]. Якщо група має дуже добре розвинуту трансактивну пам'ять, то всі члени групи розглядаються як гідні довір'я.

Трансактивна пам'ять – потужна концепція для пояснення продуктивності груп. Д. Вегнер, а пізніше його послідовники (Л. Аргот, Ю. Рен, Д. Ліанг, А. Холінгсхед та ін.) виокремили три аспекти, в яких трансактивна пам'ять відображається на продуктивності групової роботи. Першим аспектом є поведінкові прояви групової продуктивності, а саме: групове навчання, групова креативність та групова рефлексивність. Другий аспект – наслідки цих поведінкових проявів, зокрема ефективність та результативність групи. Третій – пов'язаний з афективними складовими частинами, що полягають у задоволеності особистості своїм членством в групі та лояльністю до неї. Вплив трансактивної пам'яті на продуктивність групи варіюється залежно від таких чинників, як розмір групи, тип завдання, зміни в складі групи, зміни каналів комунікації, групова динаміка, географічна розпорошеність, наявність технологій тощо.

Експериментальні дослідження низки авторів (Дж. Кеннон-Боуерс, Е. Салас, Дж. Стассер, Д. Стюарт, Дж. Віттенбаум, Е. Мічінов, Е. Олів'єр-Шерон, Е. Раш, Б. Шерон) засвідчили, що існування трансактивної системи пам'яті всередині групи дозволяє мати швидкий доступ до більшої кількості інформації, уможлиблює вдосконалення процесів її інтеграції (Дж. Кеннон-Боуерс, Е. Салас) [4], процесів прийняття рішень (Дж. Стассер, Д. Стюарт, Дж. Віттенбаум) [21], впливає на сприймання ефективності інших членів команди, підвищення їхньої задоволеності й почуття ідентифікації з командою та організацією (Е. Мічінов, Е. Олів'єр-Шерон, Е. Раш, Б. Шерон) [12]. Трансактивна пам'ять складається зі спеціальних знань та розуміння того, хто цим знанням володіє. При цьому її переваги не обмежуються лише групами, які займаються великою кількістю інтелектуальної роботи.

Даян Ліанг із колегами вивчала трансактивну пам'ять у середовищі робочих груп. У цих роботах розвиток трансактивної пам'яті

розглядався як шлях покращення продуктивності групи, коли її учасники були задіяні у взаємозалежних завданнях [11].

На думку К. Льюїса [9] і Р. Морланда [14], трансактивна пам'ять може підвищити продуктивність групи за допомогою трьох основних механізмів:

- розподіл відповідальності за різні типи знань серед членів команди дозволяє кожному з них розширити свої в конкретній сфері, зберігаючи при цьому доступ до знань інших, необхідних для виконання завдання (Д. Вегнер) [22];
- вироблення трансактивної пам'яті дозволить скоротити час, необхідний для пошуку відповідних знань: коли кожен член команди знає, до кого звернутися за необхідною інформацією;
- загальне розуміння товаришів по команді стосовно міжособових стосунків та різних сфер спеціалізації членів групи дозволяє краще прогнозувати і передбачати, як колеги будуть поводитися, що приводить до добре скоординованої та ефективної взаємодії (Дж. Кеннон-Боуерс, Е. Салас, С. Конверс) [3].

Трансактивна пам'ять не може бути однаково корисною в усіх видах роботи групи. К. Льюїс і Б. Херндон у 2011 р. запропонували критерії для різних типів діяльності, для яких розвинута трансактивна пам'ять буде найбільш корисною в покращенні групової продуктивності. Це завдання, які вимагають різноманітних знань, глибокого розуміння спеціальних знань, у яких достовірність і точність інформації дуже важлива, де можна знати, хто з учасників має спеціалізацію і досвід, які вимагають повного застосування знань для виконання завдання, де важливе ефективне координування дій членів команди [10].

Саме з цих причин під час виконання завдання ті групи, які не можна розділити на окремі частини, або ті, що не вимагають когнітивної спеціалізації, навряд чи отримують велику користь від розвитку трансактивної системи пам'яті. І навпаки, автори вважають, що групові завдання, де продукуються ідеї і всі учасники мають однакову мету, найбільше вииграють за її рахунок. Дослідники припускають, що групи, задіяні в мозковому штурмі при рішенні задачі, можуть розвинути трансактивну пам'ять швидше ніж ті, що просто реалізують ідеї, тому що в перших відбувається більше обміну знаннями та взаємодії між членами команди [10].

Отже, позитивний вплив трансактивної пам'яті на ефективність групової роботи підтверджено великою кількістю емпіричних досліджень 90-х та 2000-х років. Після цих досліджень трансактивну пам'ять стали більш докладно вивчати в контексті організаційної поведінки. Сам феномен почали розглядати не лише на рівні команди, але й на рівні організації, було визнано його потенційну роль у поясненні переваг досвіду в наявних і нових організаціях.

Зважаючи на стрімке визнання значущості цього явища групової психіки, варто зазначити, що коли вперше була запропонована концепція трансактивної пам'яті, автори описували зовнішнє місце зберігання інформації в пам'яті інших людей. Вони визнавали, що люди часто зберігають інформацію за допомогою таких об'єктів, як зошити, книги, комп'ютери або інші об'єкти для запису. Ці об'єкти є статичними і зазвичай не спонукають спогади в інших індивідів так, як це може зробити людина. Тому в такій ситуації трансактивні процеси не можуть мати місце.

Сьогодні ж завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій маємо зовсім іншу ситуацію. Інтернет набагато динамічніший, ніж книга, тому індивіди можуть брати участь у подібних трансактивних процесах у такий самий спосіб, як із іншими людьми. Дослідження Б. Сперроу, Дж. Ліу та Д. Вегнера, опубліковане в журналі «Science» в липні 2011 року, передбачає, коли люди очікують мати доступ до інформації в майбутньому, вони мають нижчі рівні пригадування інформації, але вищі рівні пригадування її джерел, зокрема й в Інтернеті [20].

Автори вважають, що це дослідження демонструє, як індивіди, розвиваючи трансактивну систему пам'яті з Інтернетом, спираються на нього як джерело інформації замість її інтерналізації у власній пам'яті. Для того, щоб пояснити, яким чином зовнішні запам'ятовуючі пристрої стосуються трансактивної пам'яті, голландський учений Я.-К. Шакель (2013) описав їх як зовнішні артефакти, що можуть або впливати, або представляти наочні чи перформативні аспекти трансактивних систем пам'яті [17].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, трансактивна пам'ять – це сукупне знання, локалізоване в пам'яті окремих членів групи, і способи його передачі іншим. Групи запам'ятовують (кодують), зберігають та відтворюють інформацію способами, що

нагадують процеси індивідуальної пам'яті. Утім, на відміну від останніх, централізованих і зазвичай не підкріплених вербальним спілкуванням, мнемічні процеси на рівні групи розподілені між її членами та фасилітовані різноманітними транзакціями – звідси й назва «*транзактивна пам'ять*». Згідно з Вегнером, система транзактивної пам'яті складається зі знань, які зберігаються в пам'яті кожного окремого індивіда, у поєднанні з метапам'яттю, що містить інформацію стосовно різних сфер спеціальних знань кожного члена групи. Система транзактивної пам'яті забезпечує членів групи інформацією про знання, які можна отримати в її межах. Члени групи вивчають, хто є експертами з тих чи тих питань і яким чином отримати доступ до цих знань, застосовуючи комунікативні процеси. У такий спосіб система транзактивної пам'яті може забезпечити членів групи більшим і кращим знанням, ніж те, яке кожний індивід може отримати самотійно.

Концепція транзактивної пам'яті має потужний потенціал для пояснення продуктивності груп. Позитивний вплив пам'яті групи на продуктивність та ефективність групової роботи підтверджено великою кількістю емпіричних досліджень 90-х та 2000-х років. Останнім часом вчені досягли значного прогресу в з'ясуванні, яким чином побудувати систему транзактивної пам'яті та виявити умови, найбільш сприятливі для її розвитку. Найчастіше індикаторами вимірювання даного виду пам'яті вважають спеціалізацію, координацію та достовірність. Утім, ці індикатори виникають вже після того, як група виробила систему транзактивної пам'яті.

Можна виокремити кілька векторів подальших досліджень транзактивної пам'яті. Ця концепція привернула увагу фахівців зі сфери менеджменту, психології та комунікацій, організаційної поведінки й інформаційних систем, які розробили низку методів для вивчення цього феномена. Окремими аспектами вивчення феномена транзактивної пам'яті є його багатовимірна природа, розширення систем транзактивної пам'яті з рівня команди до рівня організації, роль колективної пам'яті у поясненні переваг експертного досвіду в теперішніх і майбутніх формах організацій. Останнім часом за кордоном активно досліджують Інтернет та окремі пошукові системи як своєрідну сучасну форму транзактивної пам'яті. Дослідники прогнозують, що майбутні розвідки проблематики транзактивної пам'яті фокусуватимуться на вивченні динаміки еволюції поняття, розвитку систем

трансактивної пам'яті у віртуальних командах, у бізнес-середовищі, на організаційному рівні, посиленому інформаційними технологіями.

Література

1. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология человека: введение в психологию субъективности / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М. : Школа пресс, 1995. – 384 с.
Slobodchikov V. I. Osnovy psykholohycheskoy antropolohiyi. Psykholohiya cheloveka: Vvedeniye v psykholohiyu subjektyvnosti [Basics of psychological anthropology. Psychology of a person: Introduction to psychology of subjectivity] / V. I. Slobodchikov, E. I. Isaev. – Moscow : Shkola Press, 1995. – 384 p.
2. Austin J. Transactive memory in organizational groups: The effects of content, consensus, specialization, and accuracy in group performance / J. Austin // *Journal of Applied Psychology*. – 2003. – 88 (5). – P. 866–878.
3. Cannon-Bowers J. A. Shared mental models in expert team decision making / J. A. Cannon-Bowers, E. Salas, S. A. Converse // N. J. Castellan, Jr. (ed.). *Current issues in individual and group decision making*. – Hillsdale, NJ : Erlbaum, 1993. – P. 221–246.
4. Cannon-Bowers J. A. Reflections on shared cognition / J. A. Cannon-Bowers, E. Salas // *Journal of Organizational Behavior*. – 2001. – 22 (2). – P. 195–202.
5. Hollingshead A. Cognitive interdependence and convergent expectations in transactive memory / A. Hollingshead // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 2001. – 81 (6). – P. 1080–1089.
6. Hollingshead A. B. Distributed knowledge and transactive processes in groups / A. B. Hollingshead // M. A. Neale, E. A. Mannix, D. H. Gruenfeld (eds.) // *Research on managing groups and teams*. – Greenwich, CT : JAI Press, 1998. – Vol. 1. – P. 103–123.
7. Hollingshead A. B. Retrieval processes in transactive memory systems / A. B. Hollingshead // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 1998. – 74 (3). – P. 659–671.
8. Teams in organizations: From I-P-O Models to IMO models / D. R. Ilgen, J. R. Hollenbeck, M. Johnson, D. Jandt // *Annual Review of Psychology*. – 2005. – 56. – P. 517–543.
9. Lewis K. Measuring transactive memory systems in the field: scale development and validation / K. Lewis // *Journal of Applied Psychology*. – 2003. – 88 (4). – P. 587–604.
10. Lewis K. Transactive memory systems: Current issues and future research directions / K. Lewis, B. Herndon // *Organization Science*. – 2011. – 22 (5). – P. 1254–1265.
11. Liang D. W. Group versus individual training and group performance: The mediating role of transactive memory / D. W. Liang, R. L. Moreland, L. Argote // *Personality and Social Psychology Bulletin*. – 1995. – 21 (4). – P. 384–393.

12. Influence of transactive memory on perceived performance, job satisfaction and identification in anesthesia teams / E. Michinov, E. Olivier-Chiron, E. Rusch, B. Chiron // *British Journal of Anaesthesia*. – 2008. – 100 (3). – P. 327–332.
13. Moreland R. L. Exploring the Performance Benefits of Group Training: Transactive Memory or Improved Communication? / R. L. Moreland, L. Myaskovsky // *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. – 2000. – 82 (1). – P. 117–133.
14. Moreland R. L. Transactive memory: Learning who knows what in work groups and organizations / R. L. Moreland // L. Thompson, D. Messick, J. Levine (eds.). *Shared cognition in organizations: The management of knowledge*. – Mahwah, NJ : Erlbaum, 1999. – P. 3–31.
15. Moreland R. L. Socially shared cognition at work: Transactive memory and group performance / R. L. Moreland, L. Argote, R. Krishnan // J. Nye, A. Brower (eds.). *What's social about social cognition? Research on socially shared cognition in small groups*. – Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 1986. – P. 57–84.
16. Rulke D. Investigating the Encoding Process of Transactive Memory Development in Group Training / D. Rulke, D. Rau // *Group & Organization Management*. – 2000. – 25 (4). – P. 373–396.
17. Schakel J.-K. Organizing distributed knowledge for action: the structure, functioning, and emergence of organizational transactive memory systems [Electronic resource] / J.-K. Schakel. – 2013. – Access mode : <http://dare.uva.nl/document/484774> [Retrieved 26 April 2014]
18. Schneider W. The effects of intelligence, self-concept, and attributional style on metamemory and memory behaviour / W. Schneider, J. Korkel, F. E. Weinert // *International Journal of Behavioral Development*. – 1987. – 10 (3). – P. 281–299.
19. Sereda G. K. What is memory? / G. K. Sereda // *Journal of Russian and East European Psychology*. – 1985/1994. – 32 (2). – P. 9–22.
20. Sparrow B. Google Effects on Memory: Cognitive Consequences of Having Information at Our Fingertips [Electronic resource] / B. Sparrow, J. Liu, D. M. Wegner // *Science*. – 2011. – 333 (6043). – P. 776–778. – Access mode : http://scholar.harvard.edu/files/dwagner/files/sparrow_et_al._2011.pdf [Retrieved 26 April 2014]
21. Stasser G. Expert roles and information exchange during discussion: The importance of knowing who knows what / G. Stasser, D. D. Stewart, G. M. Wittenbaum // *Journal of Experimental Social Psychology*. – 1995. – 31 (3). – P. 244–265.
22. Wegner D. M. Transactive memory: A contemporary analysis of the group mind / D. M. Wegner // B. Mullen, G. R. Goethals (eds.). *Theories of group behavior*. – New York : Springer-Verlag, 1986. – P. 185–205.
23. Wegner D. M. A computer network model of human transactive memory / D. M. Wegner // *Social Cognition*. – 1995. – 13 (3). – P. 319–339.
24. Wegner D. M. Cognitive interdependence in close relationships / D. M. Wegner, T. Giuliano, P. Hertel // W. J. Ickes (ed.). *Compatible and incompatible relationships*. – New York : Springer-Verlag, 1985. – P. 253–276.